

Advies

Sectorraad Kunsten en Erfgoed
23 juni 2017

Advies over de experimentele projectoproep doorbraaktrajecten voor kunstenaars

Op 26 mei 2017 ontving de SARC een adviesvraag van Vlaams minister Sven Gatz over de experimentele projectoproep doorbraaktrajecten voor kunstenaars. De Sectorraad Kunsten en Erfgoed brengt via schriftelijke procedure advies uit.

Situering

De experimentele projectoproep geeft invulling aan de doorbraaktrajecten uit het Kunstendecreet (art. 151 e.v.). Deze doorbraaktrajecten maken deel uit van het instrumentarium voor internationale promotie en begeleiding.

Advies

Algemeen: doorbraaktrajecten en het internationale instrumentarium

Het is een goede zaak dat dit instrument uit het Kunstendecreet via de experimentele projectoproep een concrete invulling krijgt. De Sectorraad Kunsten en Erfgoed is tevreden dat individuele kunstenaars via een doorbraaktraject ondersteuning kunnen genieten om meer bekendheid in het buitenland te verwerven.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed wil er wel op wijzen dat internationaal doorbreken zo veel meer is dan gepast handelen op dat ene (sleutel)moment. Werken aan internationalisering vraagt een complex samengesteld instrumentarium dat op lange termijn wordt uitgezet en waarvan de effecten zich vaak ongelijktijdig en ongelijkmatig laten zien.

De interpretatie van wat een doorbraaktraject is, zal bij het evalueren van dossiers bepalend zijn voor de efficiëntie van de maatregel. In het voorstel van de projectoproep lijkt het alsof vooral op marktgerelateerde disciplines wordt ingezet. Er wordt hierbij van uitgegaan dat één sleutelmoment, bijvoorbeeld een presentatie op een biënnale, bepalend is voor een stevige doorbraak met verregaande spreidingseffecten in dat ene of meerdere buitenland(en) omdat die presentatieplek een multiplicatoreffect heeft op professionelen (B2B-effect). Dat is echter slechts één model. Ook kunstenaars die niet in marktgeoriënteerde disciplines werken, hebben doorbraaktrajecten nodig.

Het succes en de effecten van een doorbraaktraject hangt niet enkel af van de artistieke kwaliteit van de kunstenaars, maar wordt eveneens beïnvloed door tal van andere factoren.

Zo is de professionaliteit van de spreider ter plekke heel erg bepalend voor het effect. Wordt de kwaliteit van de spreidende instantie die verder voor de doorbraak moet zorgen voldoende getoetst in dit model? Neemt de buitenlandse partij voldoende verantwoordelijkheid op? Ook financieel? Er ligt nu op het eerste zicht niet zo heel veel nadruk op de rol van de ontvangende, mediërende, multiplicerende partij in het buitenland.

Daarnaast is de internationale dimensie van het kunstenveld sterk onderhevig aan veranderingen, door onder andere wijzigingen in beleid en in financiering, in zowat alle landen waar de Vlaamse kunsten actief zijn. Bepalen wat nu wel of niet 'een sleutelmoment' is, is niet meer zo eenvoudig. De diversificatie en de specialisatie van de markten heeft zich sterk doorgezet. Het zou goed zijn om het concept doorbraaktraject daaraan aan te passen. In die zin is een meer gedetailleerde afstemming met de regeling reguliere internationale projecten binnen het Kunstendecreet zeker noodzakelijk.

Bovendien verschillen instrumenten, effecten en strategieën voor internationalisering sterk van discipline tot discipline. Zal er voldoende aandacht zijn voor het feit dat verschillende genres en niches hun eigen internationaliseringssystematiek hebben? In die zin kunnen er vragen gesteld worden over de toetsing op 'internationale uitstraling'. Men lijkt ervan uit te gaan dat de aanvrager deze al moet hebben. Uitstraling is echter niet in alle disciplines even snel te detecteren, wanneer deze wel aanwezig is.

Internationaliseren is het werk van vele partijen, waarbij het werk van de kunstenaar uiteraard centraal staat. Maar dat is niet noodzakelijk zo voor wat betreft de globale arbeid die geleverd moet worden bij het organiseren en realiseren van een doorbraaktraject. Dat is vaak zaak van vele organisaties en diverse partijen. Deze maatregel focust op individuen en responsabiliseert daardoor de andere partijen niet. Gezien de complexiteit van internationaliseren van kunst, waarbij duurzame partnerschappen tussen organisaties vaak meer effect halen dan de inzet van een enkel individu, is dat misschien wel een gemiste kans.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed is tevreden dat de doorbraaktrajecten uit het Kunstendecreet via de experimentele projectoproep een concrete invulling krijgen. De sectorraad wijst er echter op dat werken aan internationalisering een complex instrumentarium vraagt dat op lange termijn wordt uitgezet. Bovendien is de slaagkans van een doorbraaktraject onderhevig aan verschillende externe factoren, anders dan de artistieke kwaliteit van de kunstenaars.

De projectoproep is sterk marktgerelateerd, maar ook niet-marktgeoriënteerde disciplines hebben nood aan doorbraaktrajecten. De instrumenten, effecten en strategieën voor internationalisering verschillen sterk van discipline tot discipline.

De doorbraaktrajecten focussen op individuen en staan te weinig stil bij de andere partijen en duurzame partnerschappen tussen organisaties, die van internationalisering een succes kunnen maken.

Timing

Indiendatum en beslissing

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed stelt vast dat er zich een onpraktische decalage bevindt tussen de uiterste indiendatum (30 september 2017 of minstens twee maanden vóór aanvang van het

doorbraaktraject) en de uiterste datum dat de minister een beslissing neemt (uiterlijk 4 maanden na uiterste indiendatum). Dit maakt het in de feiten onmogelijk om een doorbraaktraject te laten beginnen voor 1 februari 2018. Zo niet moet de initiatiefnemer een bijzonder groot risico nemen: hij start iets op zonder zeker te zijn van de overheidssteun. Bovendien is het onduidelijk of de bepaling 'reeds lopende doorbraaktrajecten komen niet in aanmerking voor steun' ook geldt voor trajecten die tijdig zijn aangevraagd, maar al beginnen te lopen voordat de minister beslist heeft.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed vraagt dat de beslissingsprocedure en de minimale periode tussen aanvraag en begin van uitvoering dezelfde termijn zouden behelzen. Idealiter is dat voor beiden twee maanden.

Afrekening van het saldo

Bij de afrekening en voor de uitbetaling van het saldo wordt gevraagd naar de (middel)langetermijneffecten. Net deze effecten zijn, op de relatief korte tijd dat een doorbraaktraject loopt (maximaal 2 jaar maar, indien gevraagd en toegestaan, verlengbaar) wellicht nog niet te beschrijven, laat staan te bewijzen. De langetermijndoelstelling van de subsidie zelf brengt, paradoxaal genoeg, aldus de haalbaarheid van de uitbetaling van het saldo in het gedrang. Bovendien is een mislukking, indien al het mogelijke werd gedaan om het doorbraaktraject te laten lukken, geen schande. Het is dubbel oneerlijk dat, indien een doorbraak ondanks alle mogelijke inspanningen toch mislukt, dan ook het saldo niet zou worden uitbetaald, terwijl een kunstenaar of organisatie het net dan harder nodig heeft.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed is van mening dat de langetermijneffecten zelf geen toetssteen mogen zijn voor de uitbetaling. De evaluatie of de gezette stappen degelijk waren, is wel cruciaal.

Financieel

Eigen inbreng

Het Kunstendecreet voorziet op één enkele plek een kwantitatief criterium: het minimum aan eigen opbrengsten dat een organisatie die werkingssubsidie verkrijgt, zou moeten halen¹. De praktijk toont aan dat dit voor nogal wat organisaties, ook indien deze een stevige inhoudelijke werking hebben, niet vanzelfsprekend is. Het is een criterium dat gevoelsmatig haaks staat op de geest van het Kunstendecreet. Het is af te raden dit 'fremdkörper', een verplichte eigen financiële inbreng, uit te breiden tot andere instrumenten, zoals de doorbraaktrajectsubsidie. De organisatorische eigen inspanningen van de aanvrager-kunstenaar of de eventuele financiële bijdrage van een externe partner kunnen daarentegen wél als troeven beschouwd worden.

Er wordt bepaald dat een doorbraaktraject niet dubbel gesubsidieerd kan worden. Betekent dit dat de aanvragende kunstenaar geen andere subsidies uit het Kunstendecreet mag ontvangen? Dat is voor heel veel kunstenaars die men hier op het oog heeft, een onhaalbare kaart. Verder is het ook jammer dat de courante partners geen mensuren mogen inbrengen.

De sectorraad meent dat het minstens zou toegelaten moeten zijn, voor wat betreft de eigen inbreng, dat de kunstenaar kan putten uit projectsubsidies, bij voorkeur ook via coproductie-

¹ Art. 37 van het uitvoeringsbesluit bij het Kunstendecreet:

samenwerkingsovereenkomsten uit structurele subsidies van organisaties die binnen het Kunstendecreet ondersteund worden. Dit versterkt namelijk vooral de langetermijneffecten en de inbedding van de resultaten van de internationale doorbraak in het hart van de eigen werking.

De eventuele inbreng van gesubsidieerde organisaties die de kunstenaar willen ondersteunen bij zijn individuele doorbraaktraject wordt best gevalideerd. Is het immers niet nuttiger om de hele biotoop mee te responsabiliseren voor de internationalisering van kunstwerken in plaats van een kunstenaar te isoleren?

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed vraagt om de verplichting om minimaal 10% van de kosten via financiële middelen in te brengen te schrappen. Organisatorische eigen inspanningen of eventuele financiële bijdragen van externe partners kunnen wél als troeven beschouwd worden.

Terugverdieneffecten

Het is eigenaardig dat in een regeling in het kader van het Kunstendecreet mogelijke 'terugverdieneffecten' een toetssteen zijn. Dit begrip is louter financieel, terwijl een internationale doorbraak toch over heel wat meer zou moeten mogen gaan dan over een verhoging van de eigen middelen.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed vraagt om het criterium van de terugverdieneffecten te schrappen.

Coaching en inzetten van netwerken

De Memorie van Toelichting bij het Kunstendecreet stelt over de doorbraaktrajecten expliciet dat het naast financiële steun ook kan gaan om begeleiding, coaching, inzetten van het netwerk, etc. De Memorie van Toelichting stelt dat, eenmaal geselecteerd, er een individueel traject op maat wordt uitgewerkt dat aansluit bij het specifieke potentieel van de kunstenaar (of kunstenaarorganisatie) en de specifieke uitdagingen in en werkwijze voor bepaalde landen.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed is van mening dat de niet-financiële kant van het verhaal onvoldoende naar voren komt in de projectoproep. Zo is er bijvoorbeeld sprake van een maximumbedrag van 80.000 euro, maar wordt ondersteuning niet vermeld. Het is onduidelijk of de coaching via de Vlaamse Gemeenschap en het ter beschikking stellen van het 'netwerk' al dan niet inbegrepen is in de maximale ondersteuningsom van 80.000 euro. Met andere woorden: wordt deze coaching financieel gewaardeerd? Hoe dan? Aan de hand van de facturen van de coaches?

Ook de organisatie van die coaching of het ter beschikking stellen van de netwerken is bijzonder onduidelijk. Er wordt verwacht van de aanvrager om daarrond een voorstel te doen (noodzakelijk element in de aanvraag), terwijl hier net een aanbod zou moeten komen vanuit de expertise van de overheid, en wel voor elk doorbraaktraject specifiek.

Wie betaalt deze facturen? De overheid, die de eigenlijke opdracht geeft aan de coach, of de kunstenaar met de verkregen ondersteuning?

Wat in geval het saldo niet zou worden uitbetaald? Is de kunstenaar dan toch verplicht om de coach integraal te vergoeden, ook al heeft hij deze door de overheid aangeboden gekregen?

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed meent dat er veel onduidelijkheid is rond de coaching en het inzetten van netwerken. Is dit inbegrepen in de maximale ondersteuning van 80.000 euro? Komt er een aanbod van de overheid? Wie betaalt de facturen voor de coaching?

Budget

Er is een budget beschikbaar van 250.000 euro. Het maximaal toelaatbare bedrag per aanvraag is 80.000 euro.

Het onderscheid met een regulier internationaal project in het kader van het Kunstendecreet zal nog scherper moeten worden uitgeklaard.

De beperking van de doelgroep

Het is jammer dat de projectoproep zich beperkt tot individuele scheppende kunstenaars, en de uitvoerende kunstenaars en groepen van kunstenaars, waarvoor het instrument in het Kunstendecreet aanvankelijk ook bedoeld was, in de kou laat staan.

Kunstenaarscollectieven, theatergezelschappen, muziekgroepen, etc. vallen allemaal uit de boot. Bovendien creëert deze bepaling ook moeilijkheden voor individuen die hun activiteiten uitoefenen vanuit de juridische entiteit van een vennootschap (met of zonder winstgevend doel). Dit zal problemen geven bij de afrekening omdat de kosten op de vennootschap gefactureerd zullen worden. Bovendien zou het kunnen betekenen dat de kunstenaar(s) die door de vennootschap worden 'ingehuurd' niet verloond kunnen worden omdat er een interpretatie mogelijk is dat dit mensuren zouden zijn die behoren tot de courante werking van het project.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed vraagt om geen nieuwe beperkingen qua doelgroep op te leggen, en de doorbraaktrajecten open te stellen voor alle kunstenaars en groepen van kunstenaars, zoals het oorspronkelijk in het Kunstendecreet bedoeld was.

Namens de Sectorraad Kunsten en Erfgoed,

Herman Baeten, voorzitter

Jorijn Neyrinck, ondervoorzitter

Lieselotte Moortgat, secretaris